ANTIKVARIAT MATS REHNSTRÖM

NYHETSBREV 334
ÄLDRE BÖCKER OCH SMÅSKRIFTER
27 OKTOBER 2020

Jakobsgatan 27 B | Box 16394 | 103 27 Stockholm | tel 08-411 92 24 | fax 08-411 94 61
e-post: info@rehnstroem.se | www.matsrehnstroem.se
ÖPPET TORSDAGAR 15.00–18.30

Detta nyhetsbrev består av ett blandat urval äldre böcker och småskrifter. Ett tema är ekonomi och företagshistoria från GUSTAF REGNÉRS minnesskrift över JONAS ALSTRÖMER till JOHAN CRISPIN ULFFS plan för manufakturer i Hälsingland, vilken avslutas med ett av de äldsta aktieprospekten i Sverige.

Ett antal av dessa och andra skrifter speglar även den svenska frihetstiden. Rakt in i dess politiska centrum kommer man i JOHAN FUNCKS *Regerings-samfunds enda bestånd*, som tillhört GUSTAF KIERMAN. Märklig är också landshövding CARL GUSTAF WENNERSTEDTS minnen rörande *stora daldansen*.

Ett intressant rättshistoriskt dokument är AM WALDS åsikter om rättegångsväsendet i upplagan från 1619 och i översättning av den flitiga ERIC SCHRODERUS samt ur LARS VON ENGESTRÖMS bibliotek. J. J. THOMÆUS ovanliga biografi om ERASMUS AV ROTTERDAM finns också till salu, liksom ett strålande läckert exemplar av FISCHERSTRÖMS *Utkast till beskrifning om Mälaren*, vilket via Säbylund kommer ur Österbybruks bibliotek.

Med vänliga hälsningar!

Mats Rehnström

1.

1. [Alströmer] REGNÉR, G. **Minne af Jonas Alströmer,** svenska handaslöjdernas fosterfader; som vann belöningen uti Upfostrings-sälskapet den 1 nov. år 1785. Sthlm, A. J. Nordström, 1790. 8:o. Grav. porträtt,72 s. Nyare pergamentryggbd med präntad ryggtitel. Inlagan med några enstaka småfläckar. ★2000

Setterwall Svensk historisk bibliografi 4541. Gjörwell Förtekning 166. Utgiven av C. C. Gjörwell och försedd med tillägg av denne, bland annat en liten genealogi över Alströmerfamiljen. Porträttet föreställer en byst av Alströmer och är signerad E. Åkerland. Uppfostringssällskapet drevs av Gjörwell med understöd av Jonas Alströmers son Patrick.

2. AM WALD, G. **Rättegångs oordning**/ hwarutinnan förhandlas och tilkenna giffs/ huru then ledhe sathan igenom dommarenar/ kärande och swarande/ advocaterne/ procuratorerne/ witnen och andre slijke rättegångs personer/ understundom stichtar och åstad kommer myken oreda/ oordning/ och splijt uthi rätten: och ther brede widh en christeligh underwijsning/ hurulunda berörde personer sigh uthi theras kall och embete/ och hela wäsende förholla skole/ så at rätt och rättwijsa må främias och widh macht hollas: til en warnagel stält. På nytt öffuerseed och publicerat aff Erico Schrodero, Stockholms slotz secretario. Widh endan äre ock hijt insatte the swenske dommare regler/ som alment finnas skreffne uthi laghböckerna. Sthlm, C. Reusner, 1619. 4:o. (4),92 s. Stora riksvapnet i träsnitt på titelsidan. Med en träsnittsillutration föreställande en domstolssal på s. 1. Fint hfrbd från 1800-talets början med guldornerad rygg och titeletikett i saffian. Rödstänkta snitt. En del småfläckar, se t.ex. nedtill på titelbladet. Liten förstärkning i inre marginalen på s. 2-3. Med delvis beskurna samtida marginalanteckningar, inte minst i domarreglerna på slutet. Med Lars von Engeströms grav. exlibris och dennes bibliotekaries handskrivna lilla ordningsetikett med texten "D-R.B. III, 57". ★5000

2.

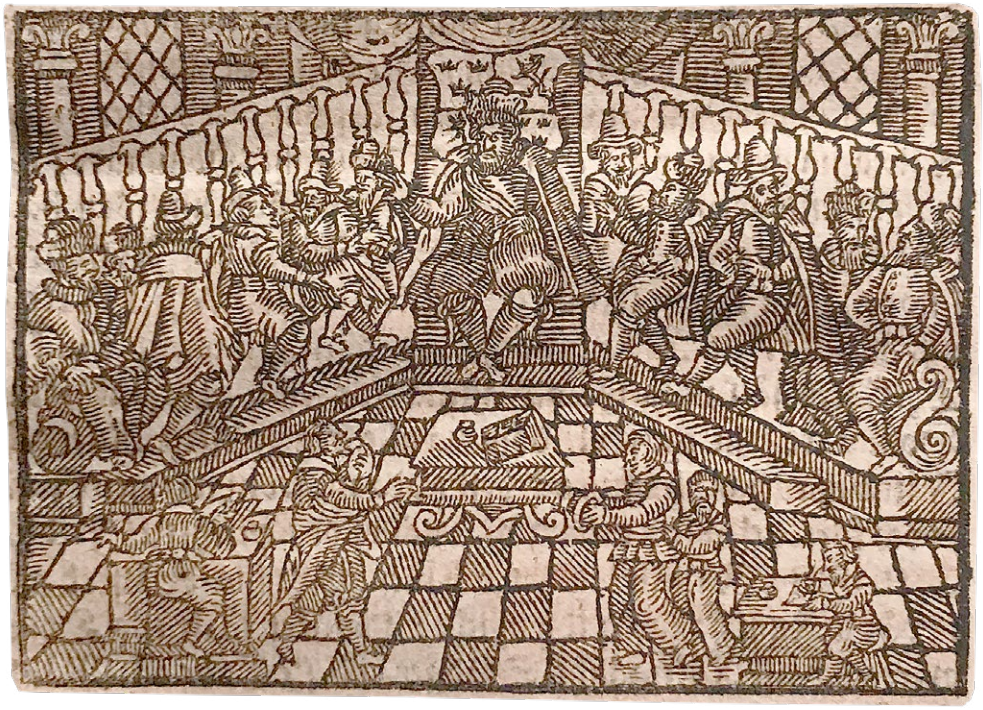

2.

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 14-15. En liknande upplaga utan impressum och med 88 sidor finns. Dedikationen till Svea hovrätt från översättaren Eric Schroderus är daterad den 23 oktober 1619. Första upplagan utkom 1616. De svenska domarreglerna som återfinns på slutet författades med stor sannolikhet av Olaus Petri omkring år 1540. Utrikesministern Lars von Engeström (1751-1821) ärvde 1791 sin morbror Mathias Benzelstiernas (1713-91) dyrbara bibliotek och handskriftssamling samt det hus på Södermalm där det var inrymt. Engeström förmerade det aktivt och hade anställda bibliotekarier. Vid sin död hade han mer än fördubblat volymantalet till över 13000 volymer. Böckerna och handskrifterna blev grunden till det von Engeströmska biblioteket, vilket sedermera genom överbibliotekarien Klemmings och excellensen Manderströms inverkan blev donerat till Kungliga biblioteket 1864. Ett mindre antal dubbletter har däremot kommit ut på marknaden. Devisen på Lars von Engeströms exlibris kan översättas: ”Han hoppades i motgångar”.

3. BERCH, A. [preses] & BERGMAN, C. F. [respondent]. **Oeconomisk beskrifning öfver Wadsbo härad uti Westergöthland och Skaraborgs höfdingedöme**. A.a. Uppsala, (E. Ziervogel, 1759). 4:o. (2),45,(1) s. & 2 utvikbara grav. plr & 1 utvikbar grav. karta. Bra gult stänkdekorerat pappbd med svart titeletikett i skinn. Reva i yttre marginalen på s. 19-20 och en rostfläck därstädes på s. 27-28. Med Hans Sallanders namnteckning daterad 1943. Bra ex. *4000

Lidén Catalogus disputationum 23. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 537. Sallander Litteratur om Västergötland 86. Hebbe Den svenska lantbrukslitteraturen 338. Warmholtz skriver att ”denna disputation har sedermera fått et nytt titelblad, på hvilket icke nämnes, at det är en academisk afhandling”. Med tryckt dedikation till Gabriel Falkenberg och en hyllningsskrift på franska av Adolph Stackelberg. Kartan är graverad av J. Åhrberg. Planscherna är graverade av A. Åkerman efter förlagor av J. Lidholm och avbildar jordbruksredskap och kompletterar de utförliga beskrivningarna av lantbruket i häradet. Med ett kapitel om jakt och djurfångst på sidorna 25-27. I ”Västgötaböcker” kallar Dan Korn avhandlingen ”vår första häradsbeskrivning på svenska”. Anders Berch, som var frihetstidens ledande merkantilist, fick Sveriges första ekonomiska professur 1741. I hans instruktion stadgades bland annat att både undervisningen och disputationerna skulle hållas på svenska. Bibliotekarien Hans Sallander utgav en rad bibliotekskataloger och även ”Personversar tryckta i Skara under 1700-talet”. Hans egen fina västgötasamling såldes på auktion 1970.

GEOGRAPHISK CHARTA
öfwer
WADSBO HÄRAD
uti
WESTERGIÖTHLAND
och
SKARABORGS HÖFDINGEDÖME.
WERMELAND
och
NERIKE
SIÖN
SKAGERN
KRONO
ALLMENNINGEN
ALLMÄNNINGEN
SIÖN
WENNER
STORA
MÖTER
BRÖTEN
TIWEDEN
KRONO
SIÖN
ALLMÄNNINGEN
UNDENÄS
HÄRAD
TOHRSÖ
KRONO
ALLMÄNNINGEN
LILLA
TIWEDEN
FÄGRE
Orme
Skogen
MÖ
MARLÆSTAD
ALLMÄNNINGEN
RUSSLINGEN
HAMMAR SKOGEN
KINNA
Eks
Gehäg
HÄRAD
ALLMÄNNINGEN
möter.
KLYFTEMON
WIKEN
WIKÄSKOGA
SIÖN
ALLMÄNNINGEN
ÖRLEN
ALLMÄNNINGEN
STÖPEN
SIÖN
WETTER
WALLA HÄRAD.
KÅKINDS HÄRAD.
Swenska Mihl.

4. BERGWALL, J. **Historisk underrättelse om staden Götheborgs betydligaste varu utskeppningar under en tid af 160 år**, eller från år 1660 till och med år 1820. Göteborg, S. Norberg, 1821. 4:o. Grav. titelblad, grav. dedikationsblad, 56 s. & 5 utvikbara tryckta tabeller. Aningen nött blåmarmorerat pappbd från 1900-talets början med grön titeletikett. Något bågnade pärmar. Sprucket inre papper på frampärmen. De två graverade bladen något solkiga, dedikationsbladet med smärre blå och svarta missfärgningar. Enstaka småfläckar och solkigheter i den tryckta texten. På tjockt lätt blåtonat papper. Exlibris Wilhelm Ekman med den klassiska tänkvärda devisen "Arbete befordrar hälsa och välstånd och hindrar många tillfällen till synd". ★7500

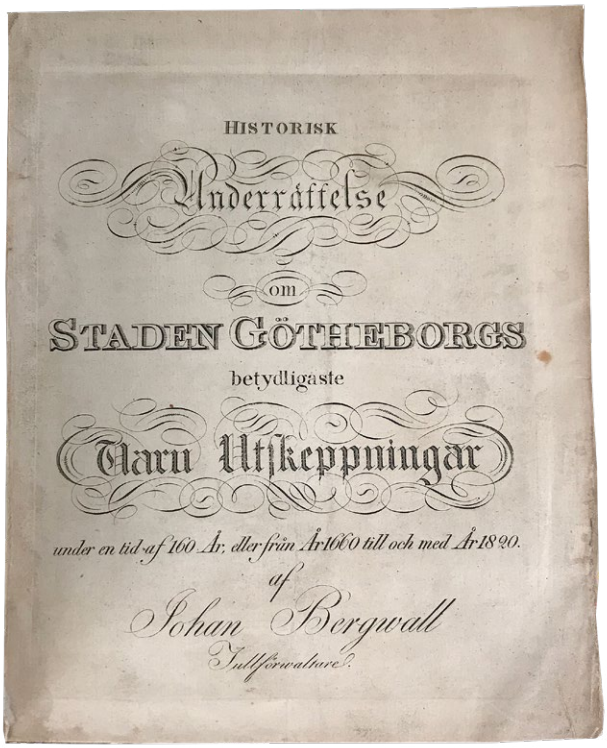
HISTORISK
Underrättelse
om
STADEN GÖTHEBORGS
betydligaste
Varu Utskeppningar
under en tid af 160 Ar, eller från Ar 1660 till och med Ar 1820.
af
Johan Bergwall
Tullförvaltare.

4.

Aberstén Bibliographia gothoburgensis 2029. Bland särskilt beskrivna varuslag kan nämnas "Bergmåssa" på sidorna 14-15, "Skogs effecter" på sidorna 15-19, "Export af fiskerierna. Sill, cabeljou, långor, tran, m.m." på sidorna 22-33, "Hvalfisk fångsten" på sidorna 33-36 och "Ost-indiska waror" på sidorna 36-46.

5. BERLING, C. F. **Topografiska antekningar öfwer Lifland och Ehstland**. Samlade och utgifne. Lund, J. Lundblad, 1803. 8:o. 112 s. Tryckarmärke i träsnitt på titelbladet. Nyare grönmarmorerat pappbd utan titel. Gamla blåstänkta snitt. För- och eftersättsblad av äldre papper. Ett fåtal småfläckar. Pappersfel i övre hörnet på s. 11. Fint ex. ★3500

Carl Fredrik Berling (1785-1847) var bland annat verksam som boktryckare och utgivare av "Lunds veckoblad" och "Malmö tidning".

6. [De Geer] (BURÉN, C. D.) **Tankar öfwer landt-bruket, bergs-rörelsen, manufacturerne och handlen, m.m. uti förre gustafianske tidehwarfwet, med tillämpadt äre-minne öfwer stamfadren herr Louis De Geer**, såsom swenske näringarnes mägtige befordrare uti förra seculo. Linköping, F. Schonberg & Biörckegrens enka, 1790. 8:o. 104,1-344,(16) s. Grönt aningen nött hklbd från 1900-talets början med guldlinjerad rygg och titeltryck i guld. Det övre snittet skuret, de övriga endast putsade. Liten fuktfläck på titelbladet. Ställvis med lätta lagerfläckar i marginalerna. Liten trycksvärtefläck på s. 265 och flera vaxljusfläckar på s. 271. Bibliografiska blyertsanteckningar på eftersättsbladet. Med E. W. Dahlgrens exlibris och Gösta Schottes blå exlibrislapp. Porträttet saknas. ★1200

6.

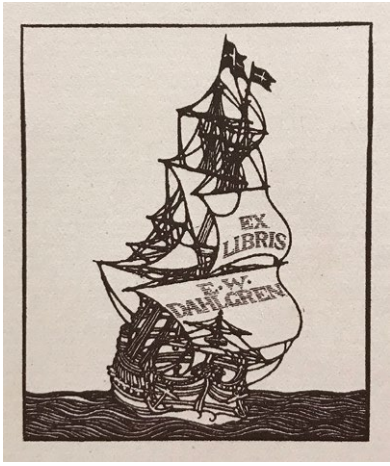

Setterwall Svensk historisk bibliografi 4633. Andra mycket utvidgade upplagan. Den första utkom 1789. Porträttet, som saknas här, är graverat av F. Akrel 1790. Den första biografin över Louis De Geer och ett av de äldsta svenska ekonomihistoriska arbetena överhuvudtaget. Carl Daniel Burén (1744-1838) var själv stor bruksägare och ägde bland annat Boxholms bruk. Riksbibliotekarien Erik Wilhelm Dahlgren (1848-1934) skrev en stor biografi över Louis De Geer som utkom 1923. Hans bibliotek förvärvades av Björck & Börjesson. Gösta Schotte (1897-1981) var industriman och bruksägare i Värmland.

7. [Erasmus] THOMÆUS, J. J. **Lefvernesbeskrifning om Erasmus från Rotterdam**. Kristianstad, F. F. Cedergréen, 1830. 8:o. 162,(5) s. Något nött samtida hfrbd med sparsamt guldornerad rygg och turkos titeletikett av mönsterpressad glättad papp. Blekta gula snitt. Ryggens guld delvis oxiderat. Med lite stötta pärmhörn. Titelbladet lätt solkigt. Några lagerfläckar i början och slutet. Två förstrykningar med blåpenna i den avslutande bibliografin. Samtida namnteckning Er. Joh. Schütz. John Papes namnteckning daterad 1939. ⋆1750

De avslutande opaginerade sidorna med förteckning på Erasmus 113 skrifter. Med tryckt dedikation till Jacob De la Gardie.

8. FISCHERSTRÖM, J. **Utkast til beskrifning om Mälaren**. Sthlm, J. C. Holmberg, 1785. 8:o. (4),449,(18) s. Läckert samtida marmorerat ljusbrunt hfrbd med mycket rikt guldornerad rygg och grårosa titeletikett. Röda snitt. Ryggen blekt. En minimal bläckfläck på s. 226-29. Som vanligt tryckt på utmärkt tjockt papper. Med diskret biblioteksnummer från Österbybruk. Inköpsanteckning av Eugène Lewenhaupt från auktionen på Österbybruks bibliotek 1885 där boken kostade 75 öre. Mycket fint ex. från Säbylund. ⋆7500

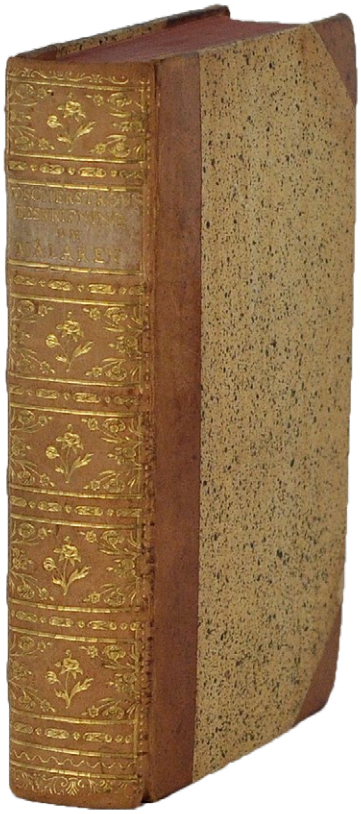

8.

Bring Itineraria svecana 238. Setterwall Svensk historisk bibliografi 5629. Essén Sörmländsk bibliografi s. 140. Bygdén Landskapet Uplands och Stockholms stad s. 30. Krok Svensk botanisk litteratur 4. Hebbe Den svenska lantbrukslitteraturen 177. Lundberg Sveriges ichthyologiska literatur s. 10. ”Tryckt på auctors kostnad”. Fischerström beskriver på de första 64 sidorna sin resa 1782 med segelbåt från Stockholm till Torshälla. Denna del har ett del-

titelblad med texten ”Resan från Stockholm genom Mälaren”. Stilen i denna inledande reseskildring skiljer sig från arbetet i övrigt och har liknats vid Bellmans; Magnus von Platen skriver att ”det är som taget ur Fredmans epistlar” och karaktäriserar Mälarbeskrivningen som ”en sammansmältning i tidens tecken: en naturvetenskap med poetiska accenter, en lanthushållning som är litterärt parfymerad”. Björn Dal kallar arbetet, med dess utförliga redogörelse av Mälartraktens djurliv, ”den kanske utförligaste lokalfaunan före Ekströms beskrivning över Mörkö socken 1828”. Skriftställaren Johan Fischerström (1735-96) författade en rad arbeten inom ekonomi och lanthushållning, men är kanske mest bekant för sin relation till Hedvig Charlotta Nordenflycht. Den 17 år äldre Nordenflycht hyste en olycklig kärlek till Fischerström, en kärlek som inspirerade till hennes banbrytande bekännelselyrik. Hon gör sig också påmind i Mälarbeskrivningen där Fischerström som motto har valt en rad ur hennes dikt ”Ensamheten”: ”Jag har min plågo-svärm i staden lämnat qvar---”. Familjen Grills bibliotek, som byggdes upp under flera generationer, kom att ärvas till Österbybruk och såldes tillsammans med senare tillkomna böcker på auktion 1885 av P. A. Tamms arvingar.

9. (FRIBORG, N.) **Alphabetisk förtekning öfwer priviligierade manufactur-wärk**, uti Sweriges rike, til 1754 års slut. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1755. 4:o. 78,(34) s. Samtida enkelt och nött hfrbd med svagt upphöjda bind. Ryggen skadad nedtill och en bit av pappret på frampärmen bortrivet så att träpärmen tittar fram. Titelbladet och sista sidan ojämnt bruntonade av pärmarna. Titelbladet också loss upptill och med liten reva där samt rester av bortriven gammal auktionslapp eller dylikt. Rester av bortrivet exlibris. Gammal numrering ”341” och anteckning ”januar 1927 bokauktion kr. 20.50”. *4500

Är uppställd alfabetiskt efter den person till vilken privilegiet är utställt. På slutet återfinns ett register på tillverkningsämnen. Det rara arbetet är den enda större översikten som står att få över den äldre frihetstidens manufakturer. I arbetet förtecknas både Alströmers Alingsåsfabrik och Windlings makarongrynstillverkning i Stockholm.

10.

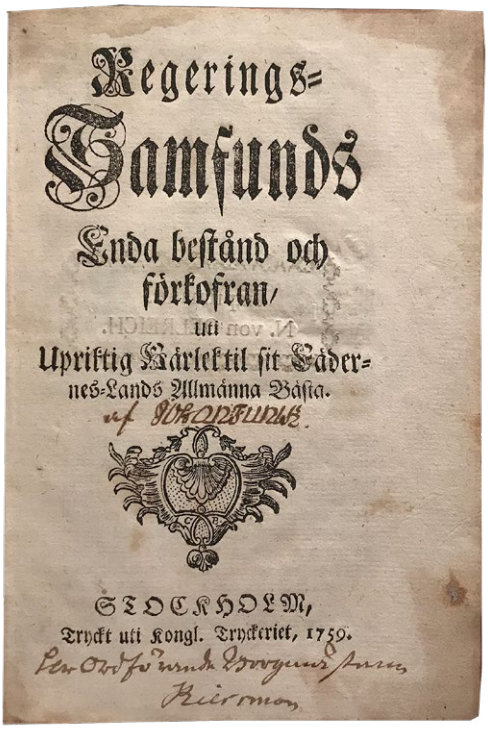
Regerings=
Samfunds
Enda bestånd och
förkofran/
uti
Upriktig Kärlek til sit Fäder=
nes-Lands Allmänna Bästa.
af
STOCKHOLM,
Tryckt uti Kongl. Tryckeriet, 1759.

10. (FUNCK, J.) **Regerings-samfunds enda bestånd och förkofran**, uti upriktig kärlek til sit fädernes-lands allmänna bästa. Sthlm, Kongl. tryckeriet, 1759. 8:o. 35 s. Lätt nött tunt samtida hfrbd med blank rygg. Röda snitt. Obetydligt maskhål i främre falsen. En gul fuktrand i övre marginalen och en mindre dito längst ned vid ryggen. Ytterligare några småfläckar. Bruntonade hörn på titelbladet och sista sidan. På titelbladet är författarnamnet tillskrivet i samtiden och nederst en samtida gåvoskrift till ”Herr ordförande borgmästaren Kierman”, sannolikt skriven av författaren. Med Rolf Karlboms namnteckning i blyerts daterad 1977. *2000

Johan Funck (1703-77) var landshövding först i Västerbotten och sedan i Uppsala län. Han översatte även N. Pierres "Enighet emellan landsmän" 1760. Gustaf Kierman (1702-66) var en synnerligen expansiv köpman i Stockholm som kom att äga handelsrörelse, varv, ett flertal bruk och gods samt fastigheter. Han var en av frihetstidens mest aktiva politiker i borgarståndet och tillhörde ledarskiktet inom hattpartiet. Han var verksam både i riksdagen och lokalt i Stockholms styrelse samt inom Riksbanken. Där var han samtidigt själv en stor låntagare för att finansiera sina många affärsprojekt. Hans deltagande i växelkontoren och att mössorna övertog makten underminerade hans ställning och han dömdes till livstids fängelse 1765 samt dog på Marstrands fästning.

11. [Goertz] **Baron von Goertz bedrifter**, såsom swensk premier-minister; öfwersatte på swenska från fransöska språket. Uppsala, J. Edman, 1768. 8:o. 27 s. Häftad i blankt något solkigt samtida gråpappomslag. Främre omslaget med litet brytmärke Spridda smärre solkigheter i texten. Tre blad med minimalt nagg i yttermarginalen. *1750

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 5983: "Franska originalet känner jag icke". Översatt av Johan Benedict Busser, annars mest känd som författare till en klassisk beskrivning över Uppsala. Georg Heinrich von Goertz eller Görtz, friherre von Schlitz (1669-1719) var kammarherre hos hertig Fredrik IV av Holstein-Gottorp och följde i hans hovstat med till Sverige när denne skulle gifta sig med Karl XII:s syster Hedvig Sofia. Senare inträdde han i svensk tjänst under Karl XII och under några hektiska år blev han den mäktigaste mannen i Sverige nedanför tronen, men också den mest hatade. Den 2 december 1718 arresterades Goertz i Tanums prästgård i Bohuslän, då arvprinsen Fredrik av Hessen så snart han fått beskedet om kungens död på kvällen den 30 november direkt givit order om Goertz arrestering för att omintetgöra alla befarade åtgärder från denne i den aktuella tronföljdsfrågan. Efter en skandalös rättegång där även de mest elementära rättsregler åsidosattes, avrättades Goertz genom halshuggning den 19 februari 1719. Detta skedde på galgbacken vid Hammarbyhöjden.

12. [Goertz] (PIHLGREN, G.) **Berättelse, huru hollstenske geheimerådet baron Georg Hindric von Görtz blef arresterad, i Tanums prästegård 1718**. Sthlm, Wennberg och Nordström, 1770. 8:o. 23 s. Marmorerat pappbd från 1900-talets början med röd titeletikett i skinn på frampärmen. Inlagan lätt bruntonad och med spridda svaga fläckar. Något snävt skuren i övre marginalen. Gammal bläcknumrering 7 på titelbladet. *2000

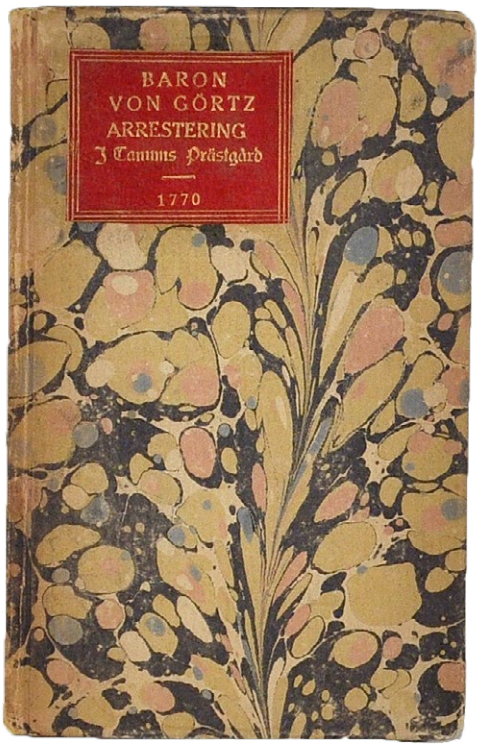

12.

Jämför Warmoltz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 5965. Setterwall Svensk historisk bibliografi 3122. Omtrycktes i Loenboms "Upplysningar i swenska historien" (1773) och översattes även till tyska 1776. En senare upplaga trycktes i Stockholm 1828.

13. GRUBB, N. **En sanfärdig och på bewisliga skähl sig grundande berättelse om det så kallade owäsendet i religion och kyrckio-disciplin**, för hwilcket denna Uhmo församling/ igenom någras/ dehls argsinnades/ dehls oförståndigas falska tidningar kommit i förklehnligit rychte. Sthlm, J. L. Horrn, 1721. 8:o. 78,(2 blanka) s. Charmigt samtida litet hfrbd med upphöjda bind, guldlinjerad rygg och stänkta snitt, men utan titel. Ryggen blekt och lite torr. Titelbladet med hårt överstruken gammal namnteckning med utflutet bläck och uppfodring vid ryggen på baksidan. Enstaka fläckar, t.ex. en liten fläck i övre hörnet på s. 69-75. Från Biby med Ulric Celsings initialer och hans prisanteckning i blyerts. En liten gammal auktionsremsa med nummer löst bifogad. ⋆3000

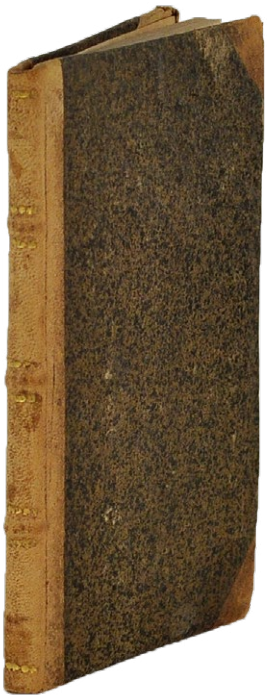

13.

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 2415: ”Probsten Grubb segrade öfver sina illviljare, efter sin död”. Nils Nilsson Grubb (1681-1724) var pietisktiskt sinnad kyrkoherde i Umeå landsförsamling, där han lade ned stor möda på att stärka det religiösa livet. Det hela tycks dock delvis ha gått honom ur händerna och en stark väckelserörelse växte fram, vilket föranledde att en undersökningskommission tillsattes av överordnade inom kyrkan. Föreliggande arbete är Grubbs försvarsskrift mot de anklagelser som denna kommission riktade emot honom.

14.

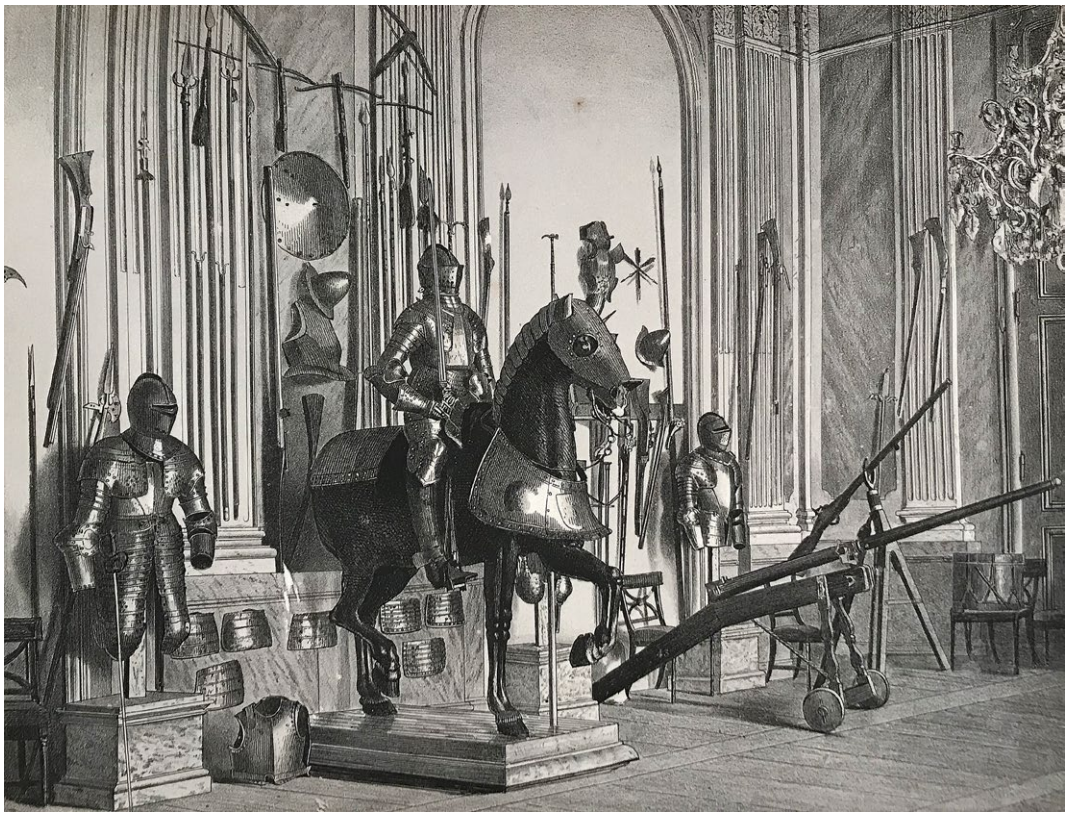

14.

14. [Karl XV] (DÖBELN, E. G. & FLEETWOOD, G.) **Hans majestät konung Carl XVs vapensamling**. II. Vesterländska samlingen. Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1863. Folio. (4),34 s. & 28 tonlitograferade plr, numrerade 1-26 och 26-27. Brunt hklbd från 1900-talets mitt med guldlinjerad rygg. Svagt stänkta snitt. Det främre tryckta omslaget medbundet och med liten hörnlagning. Fuktrand överst i inre marginalen inledningsvis. De två första planscherna med några småfläckar och de två sista med fuktfläck i övre marginalen. Omslaget med tillskrift ”af hans maj:t konung Carl XV egenhändigt till Ax. J. M. Lundeberg 27/11 1865”. ★2250

En första fristående del om Karl XV:s orientaliska vapensamling utkom 1861. Planscherna är litograferade av Emilie Vernier och tryckta av Lemercier i Paris. De är mycket välgjorda och påminner något om fotografier i sin detaljerade exakthet. Katalogen utarbetades av Döbeln och Fleetwood i nära samarbete med och under ledning av Karl XV. Vapensamlingen byggde Karl XV upp redan som kronprins genom köpen av bland annat Jonas August Hafströms samling och den Soldinska samlingen i Nürnberg. Kungens samling donerades till staten 1872 och tillhör Livrustkammaren.

15. (KRYGER, J. F.) **Samtal, imellan en landtman och en fabriques-idkare,** angående swenska fabriquerne. Sthlm, L. Salvius, 1765. 8:o. 62 s. + (KRYGER, J. F.) **Fortsättning af samtalet imellan en landtman och en fabriques-idkare**, angående swenska fabriquerne. Sthlm, L. Salvius, 1765. 8:o. 54 s. Häftade tillsammans i samtida gråpappomslag med lite skadad rygg. Oskurna inlagor. Spridda lagerfläckar och enstaka starkare fläckar. Aningen utflutet bläckmonogram för Germund Carl Cederhielm på främre omslagets insida. Från Säby i Östergötland och senare Säbylund i Närke. ★2500

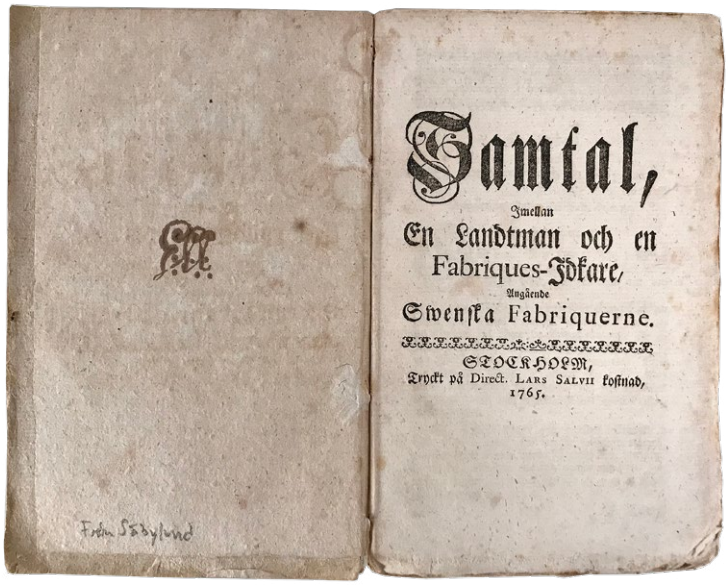

Samtal,
Imellan
En Landtman och en
Fabriques-Idkare,
Angående
Swenska Fabriquerne.
STOCKHOLM,
Tryckt på Direct. Lars Salvii kostnad,
1765.

Från Säbylund

15.

Johan Fredrik Kryger (1707-77) flyttade till Sverige från Tyskland 1733 och anställdes vid Manufakturkontoret. Han väckte uppmärksamhet med skriften ”Tankar om svenske

fabriquerne", 1755, där han förespråkade en friare och mer konkurrensinriktad handel. Han valdes till ledamot av Vetenskapsakademien och blev en av de flitigaste deltagarna i den ekonomiska debatten i Sverige under frihetstiden, både med flera egna tidskrifter och en mängd broschyrer. Det Cederhielmska biblioteket började byggas upp i slutet av 1600-talet av presidenten i Göta hovrätt, Germund Cederhielm. Det ärvdes och utökades ytterligare av sonen Eric Germund, men framförallt av dennes son Germund Carl (1717-89). Den sista ägaren i familjen Cederhielm, Germund Ludvig, lät i början av 1800-talet flytta hela boksamlingen till Säby utanför Linköping. Den omfångsrika manuskriptsamlingen donerades med tiden till Uppsala universitetsbibliotek, medan boksamlingen 1841 gick i arv till Cederhielms hushållerska. Hennes efterlevande lät sälja böckerna på auktion i Stockholm 1878, 1880 och 1882. Biblioteket var då starkt reducerat på grund av en omfattande misskötsel under de föregående trettio åren, men dessa bokauktioner var trots detta bland 1800-talets viktigaste och mest intressanta. I boksamlingen ingick böcker ur Magnus Gabriel De la Gardies bibliotek och även ett stort antal krigsbyten ur polska bibliotek, framförallt med Karl Ferdinands pärmexlibris eller namn. Många av dessa böcker hade förvärvats i samband med försäljningen av det Oxenstiernska biblioteket 1732.

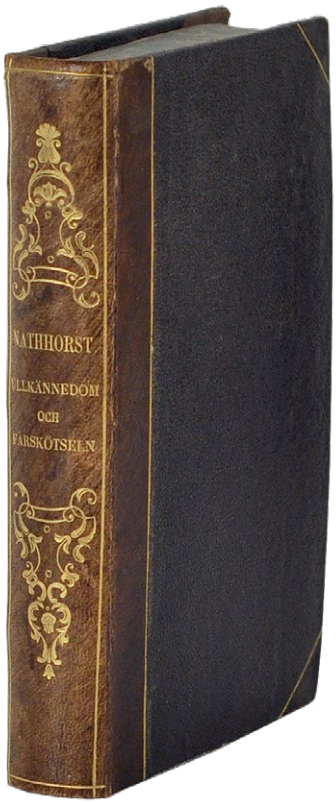

16.

16. NATHHORST, J. T. **Handbok i ullkännedom och fårskötsel**, efter de bästa utländska författare och egen erfarenhet. Sthlm, J. Hörberg, 1827. 8:o. (2),196,(1) s. & 1 litograferad plansch & 13 monterade ullprover. Trevligt marmorerat hfrbd från 1800-talets mitt med guldornerad rygg, guldpräglad titeltext och vackra marmorerade snitt. Ryggen aningen blekt. Interfolierad med en del samtida anteckningar. Något fläckig i början och mot slutet vid planschen och ullproverna. En krossad fluga på det interfolierade bladet vid s. 46. *6000

Hebbe Den svenska lantbrukslitteraturen 2239. Proverna är monterade vid små handskrivna etiketter ”Supra electa”, ”Electa I”, ”Electa II”, ”Prima I” etc. Allt som allt tretton prover. Typerna som nämns på etiketterna beskrivs också i texten på sidorna 80-83. Ullproverna bifogades uppenbarligen en del av upplagan. ”Svenskt biografiskt lexikon” skriver om Johan T. Nathhorst (1794-1862): ”Efter några år lämnade Johan N ämbetsmannabanan och slog sig 1819 ned som godsägare på egendomen Näs som han hade ärvt efter fadern. Där ägnade han sig särskilt åt fåraveln, som under 1820- och 30-talen upplevde en storhetstid i Sverige, och blev jämte presidenten i kommerskollegium, statsrådet och senare direktören för LA Gabriel Poppius den kanske främste exponenten för denna näringsgren. N övertog 1823 kärnan i besättningen på statens merinoschäferi på Flyinge och förflyttade denna till Näs. På uppdrag av Poppius företog N vid mitten av 1820-talet en studieresa i Tyskland, där han bl a besökte Albrecht Thaers berömda schäferi och lantbruksinstitut på Möglin utanför Berlin. Resan fick avgörande betydelse både för N:s inställning till lantbruksundervisningen och hans syn på fåraveln. Den ledde till att tyska elektoralfår inköptes för att förbättra den sv merinoaveln och till att en i tysk ullkultur kunnig person – NE Hofman-Bang – anställdes som rådgivare i Sverige. 1831 inrättade N med statligt stöd en herdeskola på Näs där eleverna undervisades i skrivning, räkning, fårhusbyggnad, fåravel, utfodring, märkning, stambokföring samt tvättning, klippning och beredning av ull. Näs blev på så sätt centrum för landets kvalitetsavel av far. Under 1830-talet blev emellertid den transoceana konkurrensen besvärande och ullpriserna sjönk kraftigt. 1839 blev N tvungen att av ekonomiska skäl upphöra med både schäferiet och herdeskolan”.

17. (ODENCRANTZ, J. F.) **Åtwidabergs bergslag**, beskrifwen af F. O. Linköping, Petre och Abrahamsson, 1817. 8:o. 38 s. Klistermarmorerat pappbd från 1900-talets första hälft med tryckt titeletikett på främre pärmen. Med fuktfläck i övre yttre hörnet. ★5000

Setterwall Svensk historisk bibliografi 6290. Ett sällsynt arbete och en bra skildring av både den historiska bakgrunden och anläggningens dåvarande utseende. Äldre uppgifter attribuerar denna skrift till F. Odelstjerna, en uppgift som rättats i 1974 års upplaga av Bygdéns ”Anonym- och pseudonymlexikon”.

18. **Siö-articlar** som aff den stormechtigste konung och herre herr Carl den XI Sweriges/ Göthes och Wändes konung/ &c. åhr 1685 förnyade och stadgade äre. Jemte dher til hörige acter, som på andra sidan upräknas. Medh högstbemelte kongl. may:tz nådige privilegio, at ingen/ hwarken här i rijket och dess underliggiande provincier detta må efftertryckia/ eller uthan ifrån införa och försällia/ wid confiscation aff exemplaren. Sthlm, H. Keyser, (1685). Högsmal-12:o. (8),255,(40) s. Samtida pergamentbd med handskriven ryggtitel på tyska. Frampärmens inre pärmpapper med flera mindre maskhål, varav några små även berör själva pergamentpärmen. Även bakpärmens inre papper har några maskhål. Försättsbladet delvis loss och med några blyertsstreck. Några marginalfläckar, t.ex. en liten fuktfläck i yttermarginalen på s. 109-20. Fuktrand i nedre marginalen på några sidor mot slutet. På frampärmen initialer i guldtryck: ”G. D. V. WR.” På titelbladet en gammal svart stpl kombinerad med en svag blå stpl. Trevligt ex. ★4000

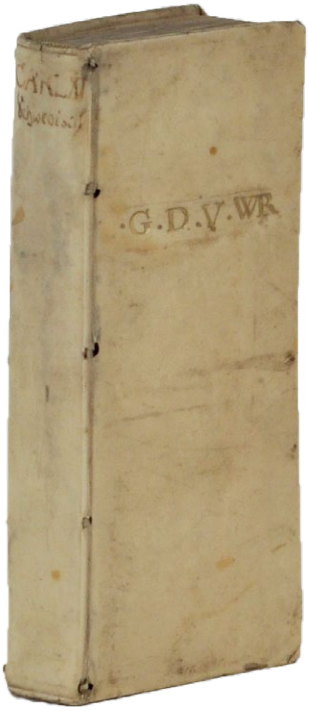

18.

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 854. Det finns ett annat tryck med lite avvikande stavning av titeln, bland annat ”förnyiade”. På sidorna 236-55 finns avtryckt förbudsplakatet mot dueller och slagsmål daterat den 22 augusti 1682. Efter det avslutande registret återfinns nio sidor med böner och tacksägelser, bland annat i samband med storm.

19. **Stämpelbok för jernverken i Sverige**. På Jernkontorets uppdrag utgifven af H. E. Ahrenberg och J. E. Ekman år 1877. Göteborg, Meyer & Köster, 1878. 8:o. (6),xx,197 s. Med mängder av avbildade järnstämplar i texten. Svart oklbd med guldpräglad främre pärm och blindtryckt bakre pärm. Något snedläst och ryggen lätt blekt. Den främre pärmen med en fläck och den bakre pärmen med en ljusrand upptill. Med lättare nötningar av ryggändarna och pärmhörnen lite stötta. Dedikation till Carl Ekman ”af utgifvarne”. Med Axel och Marianne Ekmans exlibris och biblioteksnumrering liksom Mariestads stadsbiblioteks exlibris och stplr. Fint proveniensexemplar! ⋆3000

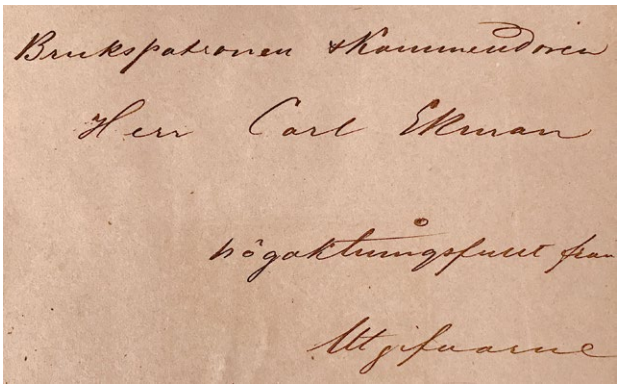

19.

Arbetet är en ny och uppdaterad upplaga av sammanställningen över järnverken som Ahrenberg lät göra 1864. Henrik Ahrenberg och Johan E. Ekman arbetade hos den senares faders kusin i det göteborgska handelshuset Ekman & co, vilken de fick överta 1891. Stämpelboken ger information om stämplarnas utseende, verkens namn och belägenhet, postadresser, ägare, beräknad årlig tillverkning samt tillverkningsmetoder, vilket det fanns ett kunskapsbehov av i denna föränderliga tid inom järnverksindustrin. Carl Edvard Ekman (1826-1903) var en svensk industriman, brukspatron, liberal politiker och ledamot i både Lantbruksakademien och Vetenskapsakademien. Endast 23 år gammal tillträdde han som förvaltare av Finspångs bruk och blev senare ensamsägare av bruket som han arbetade hårt för att modernisera och omorganisera. Bland annat startades där Sveriges första valsverk och en ny stor produkt blev järnvägsräls. Kanoner var fortfarande den största produkten och 1879 slogs exportrekord med inte mindre än 2720 ton sålda kanoner. Axel Ekman (1869-1939) var en svensk godsägare, liberal politiker och landshövding samt son till Carl Ekman. Axel blev också verkställande direktör för Finspångs styckebruk 1893–1917. Finspångs järnstämpel avbildas och beskrivs på sidorna 50-51.

20. THAM, P. **Göthiska monumenter; samlade och beskrifne**. (I). Sthlm, Langeska tryckeriet, 1794. 4:o. (8),16 s. & 19 grav. plr. Häftad, oskuren och ouppskuren i samtida gråpappomslag. Smårevor i ryggpappen. Plansch VI och VII lätt fläckiga. De två sista planscherna med lätt trycksvärtesolk och några grå fläckar i övre hörnet. Fint ex. ⋆6000

Aberstén & Tiselius Göteborgs och Bohus län 520. Berthelius Bohuslänsk samling 1042. Gjörwell Förtekning 188. Detta första häfte var allt som utkom. Enligt Berthelius finns fortsättningen i elva handskrivna volymer på Kungliga biblioteket. Med ett förord av utgivaren C. C. Gjörwell. Behandlar fornminnen i Bohuslän, bland annat hällristningar. Planscherna är utförda efter teckningar av Hilfeling som på Thams bekostnad gjorde omfattande resor i Sverige för att avteckna fornlämningar. Även N. H. Sjöborg fick mycket hjälp och Thams mecenatskap fick stor betydelse för svensk fornforskning. Tham bekostade även utgivningen av ett par volymer av C. G. Warmholtz viktiga bibliografi ”Bibliotheca historica sveo-gothica”.

Tab. III.

№ 1.

№ 2.

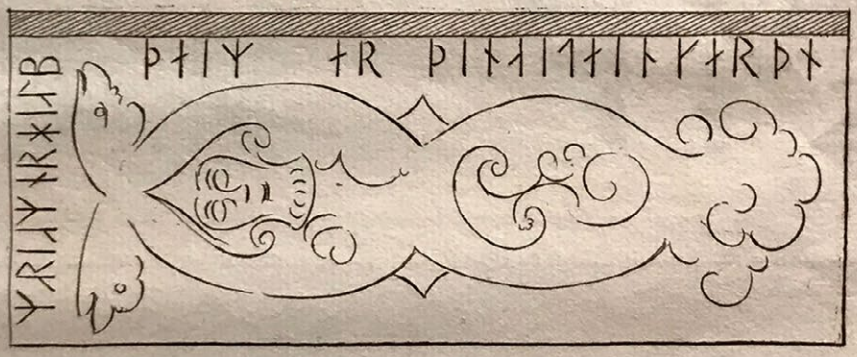

№ 3

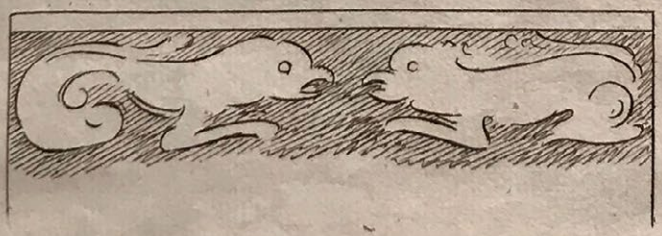

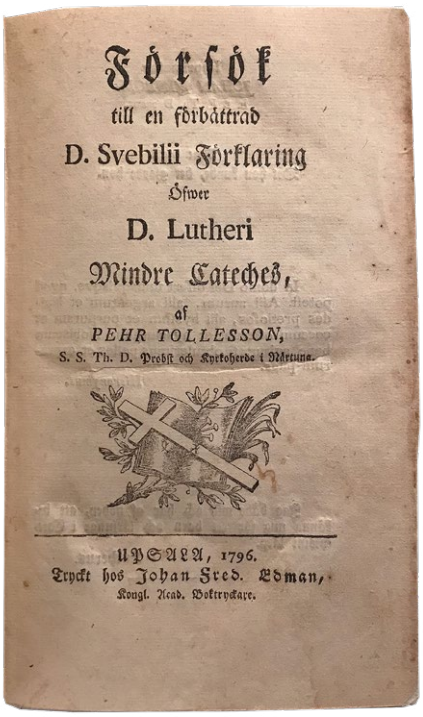

Försök
till en förbättrad
D. Svebilii Förklaring
Öfwer
D. Lutheri
Mindre Cateches,
af
PEHR TOLLESSON,
S. S. Th. D. Probst och Kyrkoherde i Närtuna.

UPSALA, 1796.
Tryckt hos Johan Fred. Edman,
Kongl. Acad. Boktryckare.

21.

21. TOLLESSON, P. **Försök till en förbättrad d. Svebilii Förklaring öfwer d. Lutheri mindre cateches**. Uppsala, J. F. Edman, 1796. 8:o. 136 s. Fint halvpergamentbd med guldtryckt ryggtitel och blåmarmorerat pärmpapper (Nils Linde, Göteborg). Övre snittet skuret, i övrigt oskuren inlaga. Titelbladet något fläckigt och med en smal uppfodring av pergamyn i baksidans yttermarginal. Ställvis något fläckig, mest i yttermarginalen. ⋆1500

Pehr Tollesson (1747-1821) var kyrkoherde i Danviken och Närtuna samt i sin samtid en känd väckelsepredikant. Han utgav bland annat predikningar och "Handbok i bibliska litteraturen" 1816-18. Tollesson var en nära vän till Samuel Ödmann och denne kallade honom "Upplyst teolog och en av kyrkans främsta". I sitt katekesförsök hämtade Tollessson många intryck från Knös "Catechetiska föreläsningar".

22. ULFF, S. C. **En liten doch utförlig grundritning och handledning, til de metall- och linne-manufacturier, som nu inrättas i Hälsinge-land**, at drifwas på åtskilligt nytt arbetz sätt, särdeles af landetz egne producter; hwilka under twenne societeter komma at sortera, såsom deras ägare och förläggare: blifwandes här ock något förestält om manufacturerne i gemen. Sthlm, Biörckmans encka, 1729. 4:o. (16),56,(6) s. & 2 grav. plr. Fint brunt stänkdekorerat pappbd med benvit titeletikett och gamla stänkta snitt (Johanna Röjgård). Titelsidan har en bläcknumrering i övre yttre hörnet. Bra inlaga med endast någon obetydlig fläck. De bägge planscherna snävt skurna i yttermarginalerna med helt obetydliga bildförluster. ⋆25000

Forsbom Litteratur om Hälsingland s. 167-68. De märkliga och vackra planscherna föreställer elaborerade varianter av de båda manufakturernas respektive tilverkningsstämplar för metall respektive textilier. Östanbro linnekompani i Hälsingland fick sitt privilegium 1728. Enligt det aktieprospekt som återfinns på de sista fyra opaginerade sidorna och möjligtvis även utgavs separat skulle sammanlagt 200 lotter eller andelar utges och kungen och riksråden hörde till de som redan hade anmält sitt intresse. Ulff var "werckens första angifware och anläggare" och boken är den första svenska handledningen i att bygga upp och driva fabriker.

22.

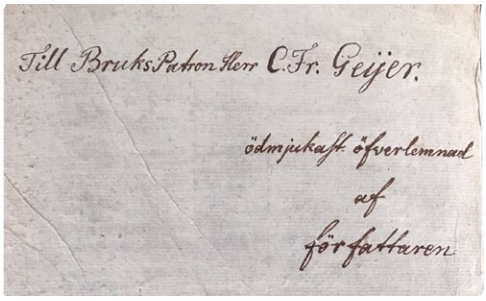

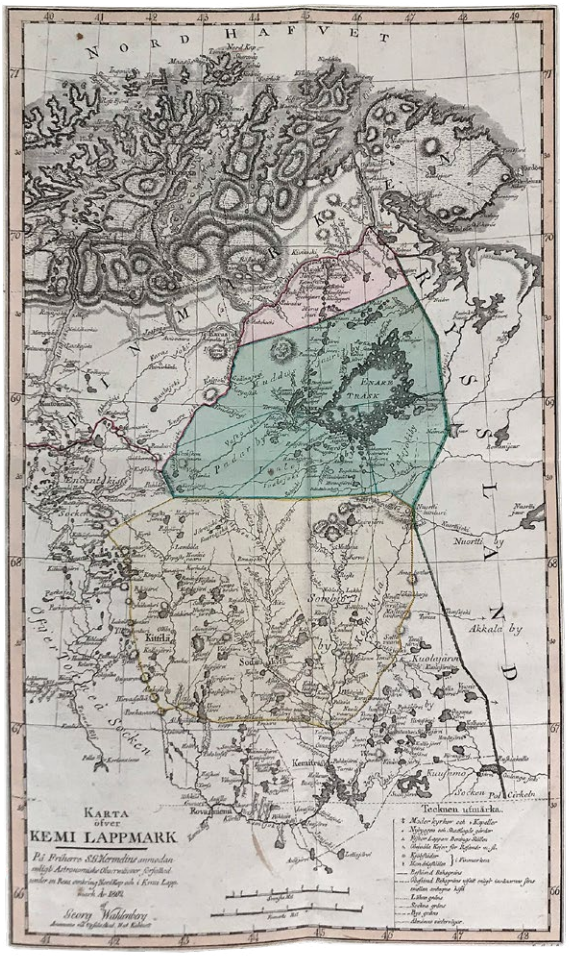

23.

23. WAHLENBERG, G. **Geografisk och ekonomisk beskrifning om Kemi lappmark i Vesterbottens höfdingdöme**. Med geografisk karta, på bergsrådet friherre S. G. Hermelins anmodan författad. Sthlm, C. Delén, 1804. Stor 4:o. 77,(1) s. & 1 utvikbar handkolorerad grav. karta. Häftad i något nött samtida marmorerat pappomslag. Ryggen mer nött och med litet nagg överst. Omslagets insidor med samtida register och kommentarer till boken. Titelbladet med lätta fläckar. Svagt trycksvärtesolk i nedre hörnet på s. 30. Sista bladet med några små bläckstänk i övre marginalen. Stort exemplar med handskriven dedikation från författaren till brukspatron C. Fr. Geijer på främre omslagets insida. *7500

Marklund Övre Norrland i litteraturen 2383, noten. Krok Svensk botanisk litteratur 2. Såldes både separat och som en del av den av S. G. Hermelin utgivna ”Försök til beskrifning öfver lappmarken och Vesterbotten” (1810). Den fina kartan är graverad av Fr. Akrel efter en förlaga av Wahlenberg. Kemi lappmark ligger idag i Finland. Göran Wahlenberg (1780-1851) är kanske mest känd som botaniker. Växtsläktet Wahlenbergia, av familjen klockväxter, är uppkallat efter honom, liksom Wahlenbergfjorden och -fjället på Spetsbergen. Carl Fredrik Geijer (1726-1813) var bland annat auskultant i Bergskollegium. Han kallades ”patron Carl”. En bror var Emanuel Geijer på Alkvettern, adlad af Geijerstam.

24. WENNERSTEDT, C. G. **Kort berättelse** om hwad mig Carl Gustaf Wennerstedt, såsom lands-höfdinge i Stora Kopparbergs höfdingedöme, enskyldt händt, jämwäl för någon dehl uti thet allmänna sig tildragit, under thet af dahlallmogen år 1743 anstälte uproret. Örebro, J. Lindh, 1766. 8:o. 56 s. Lätt nött marmorerat pappbd med röd titeletikett. Stänkta snitt. Pärmarna något bågnade. Bra ex. ur Bengt Bernströms bibliotek och med Kurt Winbergs exlibris samt hans bibliografiska anteckningar. ⋆3500

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 6201 som skriver "besynnerligit nog, at præsid. Wennerstedt sjelf låtit trycka denna berättelse". Om "stora daldansen". Sommaren 1743 tågade över 4000 dalkarlar till Stockholm i protest mot kriget i Ryssland och de utskrivningar och dåliga tider som var en följd av detta. I den aktuella tronföljdsfrågan var den danska kronprinsen Fredrik dalkarlarnas val. Tåget var beväpnat och slog den 20 juni läger på nuvarande Gustav Adolfs torg i Stockholm. Efter några dagars tvehågsenhet slog militären till och ett flertal deltagare sköts ned innan folkhären skingrades. Flera av ledarna dömdes senare till döden.

25. WOLLSTONECRAFT, MARY. **Briefe geschrieben während eines kurzen Aufenthaltes in Schweden, Norwegen und Dännemark von** Marie Wollstonecraft. Aus dem Englischen übersezt. Hamburg und Altona, 1796. Liten 8:o. 245,245-48,250-99 s. Något nött samtida hfrbd med guldornerad rygg och brun titeletikett. Röd- och blåstänkta snitt. Bandet stämpelsignerat på bakpärmens insida: "inbundit hos P. A. Fernborg i Åbo". Ryggen repig, pärmhörnen stötta. Några småfläckar, bl.a. på s. 116, 121-26 och 244 samt i inre marginalen på s. 287-300. Bra ex. ⋆12000

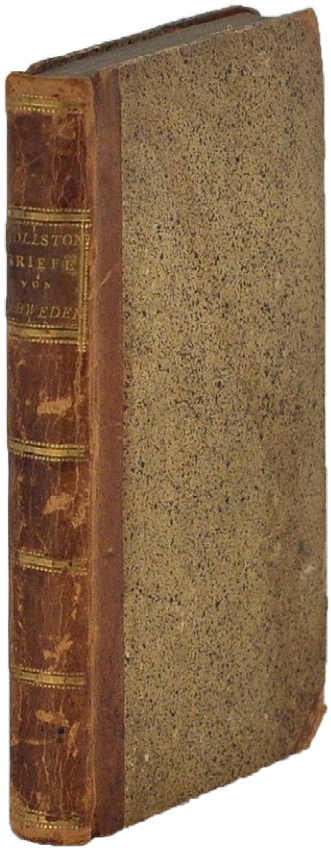

25.
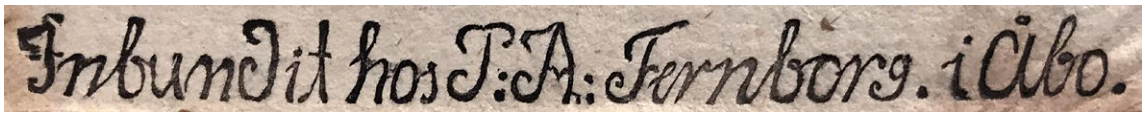
Bring Itineraria Svecana 290. Schiötz Itineraria Norvegica 1195f⋆. Det här är första tyska översättningen av det samma år utkomna originalet, "Letters written during a short residence in Sweden, Norway and Denmark". Boken översattes tidigt till bland annat svenska, ryska, holländska och portugisiska. Mary Wollstonecraft (1757-97) är idag mest känd för sin polemik mot Burke i "A vindication of the rights of women" och hon har något anakronistiskt kallats den första feministen. Från midsommar till oktober 1795 gjorde hon en affärsresa längs den svenska Västkusten till Norge som hon skildrade i brev till sin dåvarande man Gilbert Imlay. I arbetet beskriver hon bland annat sina intryck av Göteborg, Uddevalla och Trollhättan. Peter Anders Fernborg var verksam som bokbindare i Åbo 1793-1815. Han var tidigt ute med att signera sina bokband.